

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=77474>

pdf genereret den : 28/5-2008

endnu en præsidentperiode (en »third term«) forhindrer nomineringen af det demokratiske partis mest oplagte kandidat, William Gibbs McAdoo, tidligere finansminister og præsidentens egen svigersøn.

Vi ser også, og dette er vel bogens vigtigste erkendelse, at nomineringen af Harding ikke var helt så tilfældig endda, og manden måske heller ikke så ringe, som de senere skandaler kunne give det udseende af. Han var en af det republikanske partis populære senatorer, han var en partitro republikaner uden særstandpunkter, og han var fra Ohio, een af nøglestaterne. Men han var ingen personlighed, og det var just en fordel, for Woodrow Wilson havde givet det amerikanske politiske liv personlighed nok for lange tider. Analysen af Harding og de begivenheder, der førte til hans nominering, er baseret bl.a. på en gennemgang af Harding's egne papirer (som ikke var tilgængelige ved førsteudgaven 1962) og i det hele er alle tilgængelige privatarkiver konsulteret. Dette bringer somme-tider overraskende ting for dagen: I 1920 skrev Franklin D. Roosevelt således om Herbert Hoover: »He is certainly a wonder and I wish we could make him President of the United States. There could not be a better one«.

Bogen er stramt komponeret, så stramt, at man ofte kunne have ønsket sig en mere detaljeret diskussion, men kun analysen af selve valgkampagnen må siges at være så summarisk, at den bliver utilfredsstillende. Når man også kunne have ønsket sig de øvrige afsnit noget længere, er det derimod fordi man sjældent kan få for meget af noget godt.

INGA FLOTO

ANDREAS ØSTER: Barn i herrnhuternes Christiansfeld. 1965. 2. oplag 1966. 167 s. Ill. 19,50 (9,75) kr. – JENS BLADT: Alsiske Minder. 1967. 210 s. Ill. 21,00 (10,50) kr. – HAKON GJESSING: Drengear og manddomsvirke i Tønder. 1968. 164 s. Ill. 22,00 (11,00) kr. – I. J. I. BERGHOLT: Pligtens vej. En sønderjyde i 1. verdenskrig. 1969. 183 s. Ill. 22,00 (11,00) kr. – J. H. N. SKRUMSAGER: Ane Marie Skrumsager. Et lille mindeord skrevet for børn og venner. 1970. 161 s. Ill. 21,00 (12,00) kr. – JENS BLADT: – og så blev jeg folketingsmand. 1971. 152 s. Ill. 26,00 (15,00) kr. Alle bindene udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland. Den i parentes anførte pris er medlemsprisen.

Der er grund til at gøre opmærksom på, at Historisk Samfund for Sønderjylland ved siden af sin kendte skriftrække, der fortrinsvis består af monografier samt vægtige memoire- og kildeudgaver, udsender en upretentios serie af levnedsskildringer i lille oktav. Disse levnedsskildringer betegnes udtrykkeligt som populære, men denne betegnelse dækker snarere pris, format og omfang samt udgivelsestidspunkt (i reglen lige før jul) end disse bøgers indhold, som er solidt sønderjysk memoirestof, ofte suppleret med noteapparat og personregister. I det følgende omtales seks af disse små bøger, stort set ordnet efter udgivelsesår.

Pastor Andreas Øster blev i 1887 født i Christiansfeld. Hans far var håndværker, familien tilhørte Brødremenigheden, der også prægede forf.s uddannelse til og med studietiden i Gnadenfeld/Schlesien. Som titlen antyder omfatter

erindringerne kun forf.s barndom i Christiansfeld, men i kraft af det sympatisk-kritiske indblik, de giver i det højt ejendommelige herrnhutiske samfund, placerer bogen sig som en rigt flydende kilde ikke blot til menighedens fromhedsliv, men også til den lidet kendte nationale strid, der delte den i to lejre.

I Jens Bladts *Alsiske Minder* er det en arbejder og en arbejderpolitikers erindringer, der lægges frem. Den i 1900 på Als som daglejersøn fødte forf. har selv sagt eminent forudsætninger for at skildre de ofte ublide kår, som blev budt småkårsfolk såvel i den preussiske tid som i tiden efter genforeningen. Den arbejderbevægelse, han stifter bekendtskab med under de forvirrede forhold efter den første verdenskrig, indfanger ham mere og mere, indtil han i 1940 går helt over i dens tjeneste som kontorbestyrelse i Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbunds afdeling på Als. I sin skildring støtter forf. sig ofte til gamle forhandlingsprotokoller og andet internt partimateriale.

Den venlige modtagelse, som disse erindringer fik, har inspireret Jens Bladt til en fortsættelse: – og så blev jeg folketingsmand (1953–68). Den rummer ikke nogen politiske sensationer, men er lunt fortalt. Forf. selv kalder ikke ueffent bogen for »et beskedent bidrag til at karakterisere hverdagen på Christiansborg og alle de små ting, der præger arbejdsdagen for folketingsmanden på det jævne plan«. Det er netop det den gør, og det må siges at være ganske vigtigt at blive mindet om, at der på den politiske scene ikke blot optræder forgrundsfigurer i dramatiske roller. Forøvrigt giver Bladt en række varmtføjte karakteristikker af politiske kolleger, også af ikke-partifæller.

Dommer Hakon Gjessing er født i Tønder 1867, hvor hans far var advokat. Han tog studentereksamen i Ribe, læste jura i København, og gjorde karriere i Danmark, indtil han efter genforeningen kunne vende tilbage til sin barndomsby som dommer (1920–37). Hans erindringer blev i 1959 afleveret til landsarkivet i Abenrå, hvis leder, landsarkivar Peter Kr. Iversen, har forsynet manuskriptet med noter af overvejende personallhistorisk tilsnit, samt underkastet det en skånsom sproglig bearbejdelse og forkortelse. Titlen er noget misvisende, da kun 16 af bogens sider vedrører dommergerningen, men om drengene fortæller til gengæld med megen sans for præcise detaljer.

Fhv. toldvagtimester I. J. I. Bergholts erindringsbog er koncentreret om hans oplevelser som dansk sønderjyde i den tyske hær under den første verdenskrig. Han havde mulighed for at flygte nordpå, men valgte som så mange af sine landsmænd »pligtens vej« for ikke at fortabe retten til fortsat virke i hjemstavnen. Bogen er trods det tragiske emne fornøjelig læsning, et vidnesbyrd om det berømte og ukuelige sønderjyske lynne.

Til sidst skal nævnes den kendte sønderjyske bondefører Jørgen N. H. Skrumagers erindringer om hans første hustru Ane Marie (1834–1895). I tid går de forud for hans utrykte erindringsværk *Æt og Minder*, der blev skrevet 1905–11, mens dette manuskript, der i 1970 blev afleveret til landsarkivet i Abenrå, synes at være blevet til kort efter hustruens død. Arkivar Dorrit Andersen har besørget udgivelsen og noteapparatet af disse erindringer, der bærer den rørende undertitel »Et lille mindeord skrevet for børn og venner«, men i øvrigt er fri for sentimentalitet, præget som de er af en bondes nøgterne sind. Det fornægter sig heller ikke i skildringen af den berømte bortførelse i 1866, hvor med Skrumager måtte gennemtrumfe sit og Ane Maries bryllup overfor hen-

des halsstarrige far, Hans Didrik Kloppenborg. I lang tid måtte Skrumsager lede efter en præst, der var villig til at forrette vielsen uden faderens samtykke. »Det var rele streng for de stakkels bæster« hedder det i den anledning om hans heste.

Memoirer er velsagtens i de allerfleste tilfælde vanskelige og plumrede kilder, men de udgør i sig selv en form for historieskrivning, som ikke blot har sin eksistensberettigelse som litterær genre, men som tillige ved hvad man kunne kalde deres mangel på en konsekvent problemorientering kan åbne historikernes øjne for sammenhænge, som det ellers ville have været svært at få øje på. Ud fra dette synspunkt kan man ikke andet end glæde sig over Historisk Samfund for Sønderjyllands lille serie, der også illustrationsmæssigt er velplejet med overvejende samtidige fotografier. Ikke mindst fordi det må formodes, at seriens fordringsløse tilsnit ligefrem kan opmuntre folk til at fortælle erindringer, som under mere fordringsfulde former aldrig ville se dagens lys.

LORENZ RERUP

HEINRICH BRÜNING: *Memoiren 1918–1934*. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt, 1970. 721 s. 1 planche. 30 DM.

Heinrich Brünings tid som tysk rigskansler (28. marts 1930–30. maj 1932) er en af de mest omdiskuterede perioder i nyeste tysk historie. Og den vurdering, historikerne har givet af Brüning og hans politik, må i det store hele siges at have været mere negativ end positiv; årsagen hertil kan bl.a. søges i det forhold, at det var under Brünings regeringstid, at Hitler og hans nationalsocialistiske parti for alvor blev en politisk faktor af betydning i Weimarrepublikken. Og Brüning er af såvel samtiden som eftertiden blevet kritiseret for at have bidraget til denne udvikling gennem den politik, han praktiserede på f.eks. det økonomiske område til bekæmpelsen af den økonomiske verdenskrise, ligesom han kritiseres for gennem sin regeringspraksis at have været med til at skabe forudsætningerne for Hitlers magtovertagelse i 1933.

Det har længe været kendt, at Brüning havde skrevet erindringer fra sin rigskanslertid, men først efter hans død i marts 1970 kunne disse gøres tilgængelige for historikerne og en større offentlighed, da Brüning angiveligt af samvittighedsgrunde vægrede sig ved at lade dem udgive. De formidler hans egen udførlige redegørelse for hans rolle i tysk politik i årene 1930–1932.

Denne bog er ikke erindringer i egentligste forstand, idet den kun beskæftiger sig med Brünings liv som aktiv politiker; hvis man vil erfare mere om Brünings person, må man ty til Brünings nære ven og medarbejder Gottfried R. Treviranus, hvis erindringer *Das Ende von Weimar. Heinrich Brüning und seine Zeit* (Düsseldorf 1968) i det hele taget er et nyttigt supplement til Brünings egne. Det er måske betegnende for Brüning, at han lader sine erindringer starte med soldatertiden under 1. Verdenskrigs slutfase; denne krig gav ham som så mange andre af hans generation øjensynligt den afgørende livsoplevelse, nemlig den såkaldte »Front-erlebnis«. Denne frontoplevelse går som en slags rød tråd gennem memoirerne og den blev også en ledetråd i hans politiske adfærd: den undergivne reserve-